

Відповідає оновленій програмі
для 1–4 класів та новим Орієнтовним вимогам до контролю
та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи

ДЕРЖАВНА ПІДСУМКОВА АТЕСТАЦІЯ

В. О. НАУМЕНКО

4
КЛАС

**ЗБІРНИК
ЗАВДАНЬ**

ДЛЯ ПІДСУМКОВИХ
КОНТРОЛЬНИХ
РОБІТ

2018

**ЛІТЕРАТУРНЕ
ЧИТАННЯ**

Усі ДПА лише на erudyt.net

Пояснювальна записка

Відповідно до «Орієнтовних вимог до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи» (Додаток до Наказу МОН України від 19.08.2016 № 1009) пропонуються зразки комбінованих контрольних робіт для підготовки та проведення державної підсумкової атестації з літературного читання. Кожна робота спрямована на перевірку навички читання мовчки (спосіб читання, темп, розуміння прочитаного), умінь працювати з текстом, висловлювати власну думку за змістом прочитаного і складається з тексту, тестових завдань до нього та творчого завдання. Тексти дібрано з урахуванням жанрової різноманітності, доступності для сприймання, мають обсяг 330–390 слів. Тести включають завдання до тексту *двох типів*: *два завдання закритого типу* з вибором однієї правильної відповіді серед трьох запропонованих варіантів, *два завдання відкритого типу* з короткою письмовою відповіддю та на встановлення послідовності подій у творі або відповідності між персонажами та їхніми вчинками, рисами характеру, інформацією про них і т. ін.

Оцінювання. Під час оцінювання навички читання враховуються спосіб читання, темп і розуміння прочитаного.

Спосіб читання мовчки оцінюється **1 балом** за наявність/відсутність артикуляції під час читання.

Темп читання максимально оцінюється **3 балами**. Учителю враховує обсяг тексту, який учень встиг прочитати за 3 хв: повністю (**3 бали**), не менше ніж $2/3$ (**2 бали**), не менше ніж половину (**1 бал**), менше за половину (**0 балів**). Оцінюючи темп читання, радимо орієнтуватися на позначки: (– половина від нижньої межі в 330 слів, ((– $2/3$ від 330 слів та (((– рівно 330 слів. Тоді учні матимуть рівні умови у випадках, коли обсяг тексту для читання перевищує 330 слів.

За правильно виконане тестове *завдання закритого типу* виставляється **1 бал**, за *завдання відкритого типу* з короткою письмовою відповіддю, на встановлення відповідності або послідовності – по **2 бали** за кожне (за неточну чи неповну відповідь – по **1 балу**), *творче завдання* з письмовою відповіддю (4–5 речень) оцінюється **2 балами** за такими критеріями: учень логічно, повно та послідовно висловлює думку, обґрунтовує її, дає свою оцінку вчинкам героїв, описаним подіям чи змісту всього твору. При цьому граматичні помилки не впливають на кількість балів.

Максимальна оцінка – **12 балів**.

Інструкція для учня/учениці

1. Контрольна робота складається з тексту для самостійного читання і п'яти завдань до нього.

2. Спочатку тобі треба мовчки прочитати текст. Налаштуй таймер на 3 хв. Прочитай тлумачення незрозумілих слів, якщо вони подані. Увімкни таймер і починай читати. Читай швидко, але уважно. Запам'ятовуй персонажів, їхні вчинки, стеж за розвитком подій. Ти читатимеш швидше, якщо робитимеш це без промовляння, лише очима.

За сигналом таймера про завершення часу олівцем постав крапку над словом, на якому зупинишся, і дочитай текст до кінця.

3. Потім читай кожне завдання і виконуй його.

4. Після виконання всіх завдань зверни увагу на слово, над яким поставлено крапку. Якщо це слово у частині тексту після знаку ((, ти прочитав (прочитала) добре і під час контрольної роботи одержиш високий бал (3). Якщо зупинка була між знаками ((і (((– на один бал менше (2), Якщо між знаками (і ((, то на два бали менше (1), а якщо до знака (, то 0 балів.

Бажаємо тобі успіху!

Контрольна робота № 1

Варіант 1

Прочитай уважно текст.

КАЗКА ПРО ЛЕБЕДЯ

Жила на вершині гори маленька Сніжана, королева зими. Узута вона в черевички із срібла, одягнена в білий плащ, гаптований сніжинками. На голові корона з криги. Спала вона у постелі із снігу, бігала по заметах, цілими днями гралася із сніжинками і плавала озером на чорному птахові із журливо похиленою головою.

Часто Сніжана замислювалася: «Чому чорний птах такий зажурений, чому завжди схиляє голову?». І якось спитала його:

– Мій чорний човнику, чому ти завжди такий сумний?

– Звідки ти, юна королево, знаєш, що я сумний? Я тихо співаю, плаваючи озером, а коли побачу тебе на березі, завжди радісно вітаю помахом крила, – відповів птах.

– Сумний ти, сумний, човнику, завжди журливо схиляєш голову і дивишся у воду. Скажи мені, що тебе хвилює, може, я тобі допоможу. Провези мене озером і відкрий мені свою таємницю, – знову заговорила Сніжана.

Птах тихо випростав крило і, коли Сніжана сіла на нього, поволі виплив на середину озера. Навколо все було біле.

– Маленька королево, зараз я (не можу сказати тобі, що мене гнітить, – промовив птах, – але ввечері приходь знову на берег і про все дізнаєшся.

Тільки-но запали сутінки, вона вийшла на берег озера. Там її вже ждав чорний птах. Він тихо промовив:

– Усе довкола мене біле, лише я чорніший від чорної ночі. Ось чому я сумний.

Почувши це, Сніжана ((весело сказала:

– Не сумуй, човнику! Я зроблю так, що й ти станеш білим. Випливи сьогодні вночі на середину озера і чекай.

Після того королева пішла до крижаної вежі серед скель, де жила Срібна Зірка, мати всіх сніжинок. Сніжана ввічливо попросила:

– Добра Срібна Зірко! Пошли вночі до птаха, який чекає серед озера, зграю сніжинок. Покрий ними на-завжди його чорне пір'я. Зроби так, щоб завтра він про-кинувся білий, як сніг.

А чорний птах тим часом схвильовано чекав посеред озера. І коли вже наближалася північ, птаха зморив сон. Він поклав голову на крило й завмер. Тієї ж миті нале-тіла зграя сніжинок і вкрила його. Лебідь став білий, мов сніг.

Уранці (((Сніжана побачила, як пливе по воді білий лебідь, перший білий лебідь на світі! Інші птахи після того народжувалися і вмирали, але цей, перший, ще й досі живий. Він возить тим самим озером Сніжану, королеву зими (364 сл.).

Десанка Максимович

Переклад із сербохорватської Людмили Петік

Виконай завдання.

1. Вибери, про що розповідається в казці.

А Про те, як чорний лебідь став білим.

Б Про те, як з'явився перший білий лебідь на світі.

В Про щоденні турботи Сніжани, королеви зими, та її човник.

2. Яка основна думка твору? Познач відповідь, з якою ти пого-джуєшся.

А Важливо бути уважним до своїх друзів.

Б Якщо другові сумно, треба його розвеселити.

В Треба вміти розпізнавати настрій тих, хто поруч.

3. З'єднай стрілочками риси характеру королеви зими Сніжани з її словами.

Уважна	•	• – Добра Срібна Зірко!... – Мій човнику!
Турботлива	•	• – Мій чорний човнику, чому ти завжди такий сумний?
Ввічлива, привітна	•	• Королева попросила Срібну Зірку назавжди покрити чорне пір'я птаха білими сніжинками.

4. Допиши слова, яких бракує, щоб змалювати в уяві картину за змістом казки.

По озеру пливе _____ лебідь. На його випростаному крилі сидить _____ королева зими: на голові _____, на ніжках _____, одягнена в _____.

Довкола все _____.

5. Запиши, як ти розумієш зміст останнього абзацу (4–5 речень). Чому перший на світі білий лебідь ще й досі живий?

Контрольна робота № 1

Варіант 2

Прочитай уважно текст.

ПЕРСТЕНЬ НА МОРСЬКОМУ ДНІ

Одна дівчинка загубила золотий перстень, який їй лишився від матусі. Саме тоді, коли хотіла вона набрати води у пригорщу, пустунка-хвиля зняла перстень з руки. Бідолашна дівчинка крізь сльози почала благати хвилю повернути їй перстень.

Її плач почув старий морський їжак. Стало йому шкода малої. Швидко, мов камінчик, скотився на морське дно шукати перстня.

Спочатку зазирнув їжак у червоне місто коралів. У коралових листочках, наче в кімнатках, жили мешканці цього міста. Морський їжак розповів їм про дівчинку. Просив принести йому перстень, якщо він опинився в їхніх володіннях.

Потім їжак відвідав країну губок. Мов різноколірні гнізда, лежали губки, прикріплені до морського дна. Їжак і тут попросив пошукати золоту дрібничку милої дівчинки.

Далі їжак забрів у країну, де жили морські анемони – напівтварини-напівквіти. З вигляду вони схожі на звичайні польові анемони, але харчуються дрібними тваринками, червами й рибками. Їм він теж сказав про загублений перстень.

Натрапив він і на землю морських павуків. Кожен павук носив на плечах невеличкий кіш, у якому жили інші тварини. (Тільки-но почули павуки, що дівчинка загубила перстень, одразу ж розповзлися його шукати.)

Їжак проплив ще й через розкішні передмістя морських зірок, а насамкінець зазирнув на батьківщину молюсків. Там панувала глибока тиша, мов у найглухшій лісовій хащі. Зачинившись по своїх хатках, молюс-

ки старанно виготовляли перли. Добрий їжак і молюсків попросив подивитися, може, перстень часом закопився ((до чиеїсь хатки чи майстерні.

Строкатий світ на морському дні почав шукати пропажу.

Корали обнишпорили все своє рожеве місто. Губки ретельно вимили кожну заглибинку у своїх будиночках. Молюски обстежили всі скриньки, де зберігалися перли. Морські губки, мов принцеси, у колісницях, до яких було запряжено раків, шукали перстень. Та дарма. І коли вже всі втратили надію, одна маленька губка вгледіла щось блискуче в коші старого павука. Вона сказала йому ввічливо:

– Зупиніться, прошу вас, здається, ви носите в коші загублену золоту річ.

Старий морський павук розсміявся:

– А я й сам її шукаю. Оце сміхота, якщо ношу її на плечах, не підозрюючи про це.

Губка справді знайшла в коші перстень. Подякувавши (((старому павукові, помчала вона до їжака.

А він миттю піднявся на берег, де сиділа вся у сльозах дівчинка. Обережно, щоб вона не помітила, поклав їжак перстень біля її руки на пісок. І пірнув у морські глибини. Тільки-но він зник, дівчинка помітила свій перстень. Схопила його і щаслива побігла додому. Вона й гадки не мала, що все зробили для неї добрі мешканці моря (390 сл.).

Десанка Максимович

Переклад із сербохорватської Людмили Петік

Виконай завдання.

1. Вибери, про що розповідається в казці.

А Про життя на дні моря.

Б Про безкорисливу допомогу.

В Про пошуки перстня мешканцями морського дна.

2. Яка основна думка твору? Познач відповідь, з якою ти погоджуєшся.

А Без допомоги морських мешканців дівчинка не знайшла б свого перстня.

Б Твоя допомога може зробити щасливим того, хто почувався нещасним.

В Гуртом завжди можна безкорисливо допомогти тому, хто цього потребує.

3. З'єднай стрілками персонажів твору та їхні дії в пошуках перстня.

Морські губки	•	• обнищпорили все своє рожеве місто.
Корали	•	• обстежили всі скриньки.
Молюски	•	• вимили кожну заглибинку у своїх будиночках.

4. Допиши слова за змістом казки.

Спочатку зазирнув їжак у _____ місто коралів; потім відвідав країну губок, схожих на _____ гнізда; далі зустрівся з анемонами, подібними до _____ квітів; на плечах у павуків були _____ з тваринками; проплив їжак ще й через _____ передмістя морських зірок; на батьківщині молюсків було тихо, як у _____ лісі.

5. Залиши, як ти оцінюєш вчинок морського їжака, який непомітно повернув дівчинці перстень і зник (4–5 речень).

Контрольна робота № 2

Варіант 1

Прочитай уважно текст.

ТАЄМНЕ ТОВАРИСТВО БОЯГУЗІВ, АБО ЗАСІБ ВІД ПЕРЕЛЯКУ № 9

(Скорочено)

Розділ 1. Кактус показує колючки

Я обережно визирнув з-за рогу будинку й одразу ж відсахнувся: біля мого під'їзду стояв Кактус. На жаль, з Кактусом, якого насправді звать Сашко Смик, я знайомий майже від народження. Ми живемо в сусідніх квартирах. Не знаю, із чого почалася наша ворожнеча, але скільки себе пам'ятаю, кожна наша зустріч закінчувалась якщо не бійкою, то штурханам.

Ми із Сашком завжди були однакові на зріст, і сили в нас були рівні. Але після літніх канікул я побачив Кактуса й просто остовпів. Розумієте, раніше Сашко був невеличкий і худий, волосся в нього стирчало на всі боки, як колючки в кактуса – через це його так і прозвали: Кактусом. А тепер він став схожий на гібрид жирафа з орангутангом. Тобто виріс одразу на дві голови й накачав м'язи, як у Шварценеггера*! І перша ж наша сутичка скінчилася тим, що я зрозумів: ось що відчувають альпіністи, потрапивши під гірську лавину!

Після цього, коли стикався десь із Сашком, (то просто тікав, як звичайний боягуз. Ось і зараз Кактус мене помітив, ошкірився й почав підманювати пальцем. При цьому він ще й приказував:

– Киць-киць, не бійся, я тебе трохи поб'ю, по-сусідськи.

Я відчув, що втягую голову в плечі, як черепаха, і щодуху побіг геть подалі від Сашка і від його нахабно-

Арнольд Шварценеггер – американський культурист, актор австрійського походження, бізнесмен, політик.

го переможного реготу. По ((ногах мене бив футляр від скрипки: я саме повертався з уроку музики, і це, здається, смішило Сашка найдужче. Адже він дражнив мене Поганським Паганіні. Хоча справжнє моє ім'я Клим Джура.

Серце в мене калатало, як скажене, я задихався й відчував, що Кактус ось-ось схопить мене за шкірки й почне лупцювати. Але тут сталося щось дивне й незрозуміле: люк, на який я наступив, раптом почав м'яко вгинатися під моїми ногами. Я шкереберть полетів у чорну прірву.

Розділ 2. Я стаю піддослідним кроликом

Навколо панувала темрява. Я почав навпомацки просуватися вперед, усе ще не розуміючи, що сталося. Останнє, що я пам'ятав, було падіння. І ще – я зовсім не злякався. Почувався (((так, ніби дивлюся кіно, а все, що зі мною відбувається, це якась комп'ютерна гра. Варто натиснути на кнопку – і все закінчиться.

Світло спалахнуло зненацька. Виявляється, я стояв посеред великої абсолютно порожньої зали. З невеличкого отвору в стіні вискочила таця з бутербродами і склянкою томатного соку.

– Смачного, шановний Климе Миколайовичу! Раді вітати вас у секретній лабораторії ТТБ (388 сл.).

За Лесею Ворониною

Виконай завдання.

1. Вибери, про що розповідається в частині твору, яку ти прочитав (прочитала).

А Про ворожнечу й бійки між двома хлопчиками-сусідами.

Б Про те, як ворожнеча між однолітками переросла в нахабство одного і боягузтво іншого.

В Про проблеми у стосунках між двома однолітками та способи вирішення їх.

Контрольна робота № 2

Варіант 2

Прочитай уважно текст.

УНІВЕРСАЛЬНІ ЛІКИ

(Скорочено)

Васько поцупив у мене машинку. Ту, що зробив мені тато.

Після уроків іду повз чагарі. Бачу Васько мою машинкою грається. Дуже свербіли в мене долоні. Я їх навіть потер одна об одну і про всяк випадок у кишені застромив.

– Тато мені іншу зробить, – сказав я Васькові, старанно відводячи погляд від машинки. – А цю... Вважай, що я її тобі подарував.

Розвернувся і круто пішов геть. Як раптом з-за верби назустріч мені хтось рушив: дві постаті, мовби з густого туману зроблені.

– Не бійся, хлопчику. Ми не заподіємо тобі лиха.

– От іще, чого це я маю вас боятися, – відповідаю їм і міцніше ногами в землю впираюся. – Ви – інопланетяни. А звідки ви прилетіли?

– Ми прилетіли з шістнадцятої планети сузір'я Стрільців. От уже сотні років подорожуємо ми серед зірок, шукаємо, хто б нам допоміг.

Стільки горя було в його голосі, що мені зробилося шкода незнайомця.

– Чим же вам можна зарадити?

– Ми бачили, як ти вчинив зі своїм (товаришем. Тож допоможи і нам, нашій планеті.

– Я? Допомогти цілій планеті?

– У нас на планеті спалахнула страшна епідемія, добрий хлопчику. Жителі несповна розуму, накидаються одне на одного і відбирають різні речі. Заводи й фабрики зупинилися, поля занелбані. Лікарі не холять

до хворих... Гинуть тисячі... Як добре, що ми знайшли тебе.

Він дістав з кишені маленький ((прилад з екраном і попросив:

– Дивися пильно на екран. Думай про тих, кого побачиш на ньому. Прагни їм допомогти!

На екрані заметушилися тіні, потім з'явилося чиесь заплакане обличчя. Далі я побачив безліч таких самих істот. Усім їм було погано. Мені стало прикро від того, що я нічим не можу їм зарадити.

– Шкода, – сказав я інопланетянам, – не можу придумати, як вам допомогти...

– Ти вже допоміг! – вигукнув інопланетянин. – Ось уже працює система постачання енергії! Уся наша могутня техніка знову прийде в рух. Урятовані! І все це завдяки тобі, хлопчику!

Я зняковів. Я ж нічого для них не зробив!

– Наука і техніка на нашій планеті розвивались (((мільярди років. Ми досягли небувалих успіхів, але розучилися співчувати одне одному, розучилися жаліти й любити...

– Саме так, любити іншого! – підхопив другий. – Коли ти спостерігав картини лиха, ми передавали твої почуття через підсилювачі на приймачі нашої планети. І ці щирі почуття привели в рух цілу цивілізацію*. Дякуємо тобі, хлопчику (381 сл.).

Ігор Росоховатський

Виконай завдання.

1. Вибери, про що розповідається у фантастичному оповіданні.

А Про зустріч хлопчика з інопланетянами.

Б Про врятування хлопчиком-землянином життя на іншій планеті.

В Про небайдужість, яка здатна врятувати світ.

Цивілізація – ступінь і характер розвитку культури певних епох і народів.

2. Познач, чому на далекій планеті сталося лихо.

А На планеті не було ліків і не вистачало лікарів, щоб подолати страшну епідемію.

Б Жителі планети перестали співчувати, жаліти, любити одне одного.

В На далекій планеті через страшну катастрофу зупинилося життя.

3. Пронумеруй у клітинках послідовність дій інопланетян і хлопчика, які привели в рух цілу цивілізацію.

Коли хлопчик побачив, що відбувається з жителями на тій планеті, йому було і жаль їх, і прикро за себе, що не знає, як допомогти.

Інопланетяни попросили хлопчика тільки стежити за картинами лиха на їхній планеті, прагнути допомогти тим, кого він буде бачити на екрані приладу.

І запрацювала система постачання енергії! Щирі почуття привели в рух цілу цивілізацію.

Інопланетяни в цей час передавали його почуття через підсилювачі на приймачі своєї планети.

4. Що означає в тексті вислів "свербіли долоні"? Запиши своє пояснення.

5. Запиши, як ти розумієш назву твору (4–5 речень).

Контрольна робота № 3

Варіант 1

Прочитай уважно текст.

ТАЄМНИЦЯ ЛЕСИКОВОЇ СКРИПКИ

(Уривок)

Аж ось і велика, світла хата діда Василя. На подвір'ї, біля ясенів* – високий стовп, а на ньому лелече гніздо. Красиві білі птахи лаштуються до сну, а дід Василь сидить з онуками і дивиться, як птахи дбайливо вкладають своїх малих дітей на ніч.

– Хочемо, Василю, на твою красу надивитися, – гукає від хвіртки дід Петро.

Господар виходить на вулицю, запрошує на подвір'я.

– Ці птахи не тільки краса, а й розум, – не зводить очей з гнізда дід Василь. – Прилетіли вони цієї весни і не застали гнізда на хаті, бо я переніс його на стовп. Сіли, роздивилися – і піднялися в небо. Ну, думаю, покинули нас лелеки, і так сумно стало. Аж раптом дивлюся, спускаються над подвір'ям, сідають у гніздо і весело клекочуть, новосілля справляють. І я зрадів, ніби сини з далекої дороги вернулися. Вони, знаєте, особливим чуттям живуть. Сьогодні в полі сів я пообідати – дивлюся, летять мої лелеки. Напевно, мене ще десь із вишини впізнали. Опустилися на землю, підійшли (зовсім близько, ходять довкола, щось мені жваво розповідають. Отак кілька разів прилітали, цілий день пробув я в гарному лелечому товаристві. І добре мені з ними, і весело працювалося.

– Так, лелеки – правічні наші приятелі, – говорить дід Петро, – вони завжди шукали захисту в людини, мостили біля людських осель свої гнізда. І знаєте, що я ((спостеріг? Майже ніколи не гніздилися на дворах

Ясен – листопадне дерево родини маслинових

та садибах у злих людей, а все виберуть собі хатинку бідненьку, зате біленьку та затишну.

Із гнізда почулося приглушене клекотання.

– Голос подають, розуміють, що про них балакаємо, – догадується Дмитрик.

– Може, й розуміють, а може, дітей на ніч заколисують і їм пісню співають, – усміхається дід Василь. – Лелеки дуже турбуються про своїх малих. Годують і напувають їх вчасно, а в негоду або в спеку закривають гніздо крильми так щільно, щоб і краплина на дітей не впала. Усі свої сили віддають дітям...

– Затє потім діти на старість годують своїх батьків, – поспішає Дмитрик закінчити дідову думку.

– Ні, Дмитрику, не (((годують молоді птахи старих. І знаєш чому? Тому, що в них є свої діти, про яких треба турбуватися, а корм птахам здобувати нелегко. Лелеча любов безкорислива, як і всяка батьківська любов.

Клекотання з гнізда лунало все тихіше й тихіше. Примовкли люди. Може, боялися розбудити пташенят, а може, кожен по-своєму думав про найдорожчу на світі батьківську ласку (387 сл.).

Ярема Гоян

Виконай завдання.

1. Вибери, про що розповідає автор в уривку твору.

А Про лелек як символ безкорисливої батьківської любові.

Б Про те, як лелеки вкладають пташенят спати.

В Про те, як лелеки захищають пташенят у гнізді.

2. Познач, чому дід Василь назвав лелек розумними.

А Тому що лелеки повернулися весною до свого гнізда й справляли новосілля.

Б Тому що лелеки впізнали своє гніздо, хоч його було перенесено з хати на інше місце.

В Тому що лелеки повернулися до свого гнізда, упізнали господаря в полі й прилітали до нього.

та садибах у злих людей, а все виберуть собі хатинку бідненьку, зате біленьку та затишну.

Із гнізда почулося приглушене клекотання.

– Голос подають, розуміють, що про них балакаємо, – догадується Дмитрик.

– Може, й розуміють, а може, дітей на ніч заколисують і їм пісню співають, – усміхається дід Василь. – Лелеки дуже турбуються про своїх малих. Годують і напувають їх вчасно, а в негоду або в спеку закривають гніздо крильми так щільно, щоб і краплина на дітей не впала. Усі свої сили віддають дітям..

– Затє потім діти на старість годують своїх батьків, – поспішає Дмитрик закінчити дідову думку.

– Ні, Дмитрику, не (((годують молоді птахи старих. І знаєш чому? Тому, що в них є свої діти, про яких треба турбуватися, а корм птахам здобувати нелегко. Лелеча любов безкорислива, як і всяка батьківська любов.

Клекотання з гнізда лунало все тихіше й тихіше. Примовкли люди. Може, боялися розбудити пташенят, а може, кожен по-своєму думав про найдорожчу на світі батьківську ласку (387 сл.).

Ярема Гоян

Виконай завдання.

1. Вибери, про що розповідає автор в уривку твору.

А Про лелек як символ безкорисливої батьківської любові.

Б Про те, як лелеки вкладають пташенят спати.

В Про те, як лелеки захищають пташенят у гнізді.

2. Познач, чому дід Василь назвав лелек розумними.

А Тому що лелеки повернулися весною до свого гнізда й справляли новосілля.

Б Тому що лелеки впізнали своє гніздо, хоч його було перенесено з хати на інше місце.

В Тому що лелеки повернулися до свого гнізда, упізнали господаря в гнізді й турботливо до нього

3. Що відчував дід Василь, коли лелеки повернулися на його подвір'я? З'єднай стрілочками початок речення та його продовження.

Сумно стало •	• бо цілий день пробув я в гарному лелечому товаристві.
Весело працювалося •	• як побачив, що лелеки спускаються над подвір'ям, сідають у гніздо й весело клекочуть, новосілля справляють.
Я зрадів •	• коли лелеки сіли, роздивилися – і піднялися в небо

4. Допиши речення про те, як дід Василь пояснив приглушене клекотання лелек з гнізда.

Може, дітей _____

5. Запиши, як ти розумієш думку, висловлену дідом Василем: «Лелеча любов безкорислива, як і всяка батьківська любов» (4–5 речень).

Контрольна робота № 3

Варіант 2

Прочитай уважно текст.

ТАЄМНИЦЯ ЛЕСИКОВОЇ СКРИПКИ

(Уривок)

Лесик біжить на город до діда і баби і махає руками:

– Жнива прийшли! Жнива прийшли!

– Це добра вістка, дитино, – радіє баба Олена. – Будемо з хлібом, а без хліба в хаті темно.

– А хіба хліб світить?

– Світить, Лесику. Як сонце на небі, хліб світить на землі. Може, тому з давніх-давен люди печуть хліб круглим, на подобу сонця.

– Діду, а хто придумав хліб?

– Ніхто цього не знає, Лесику.

Із сивої давнини лине притча про мудре зернятко пшениці.

Давно то було, так давно, що на землі ще й кордонів не існувало. Люди могли вільно ходити з краю в край.

Жив тоді в Карпатах старий мудрець, такий старий, що ніхто й не знав, скільки йому років.

Однієї ночі в хатинку до мудреця постукав запізний подорожній і попросив кусень хліба. Рад би мудрець нагодувати гостя, але в самого – ні скоринки. Усього його багатства – єдина зернина, яка лежала на дні череп'яного горщика. А справжня щирість – поділитися з (голодним і стражденним останнім, що маєш. Так мудрець учив людей, так і сам вчинив того вечора. Обережно взяв він зернину і поклав на долоню подорожньому:

«Посади в землю, доглядай, поливай водою, щоб не засохло стебло – через рік колосок виросте. Збереш колосок, розітреш у долоні, зігрієш зернята – і знову посій у землю» ((.

Не сказав мудрець тільки одного, що зернина та була всім його багатством.

Збігло кілька років, зашуміла колоссям уся земля, і в хату мудреця знову зайшов подорожній. Гарно вдягнений, веселий, здоровий, а надворі стояли вози, повні пшениці й усякого добра.

«Це все для тебе, славного мудреця, щоб ти ще довго міг учити мудрості наш народ, як навчив мене» – і вклонився господареві. Та мудрець узяв з усього багатства тільки одну зернину і обняв молодого хлібороба:

– Мені, чоловіче, дороге не багатство, а пам'ять про мене. Радий урожаєві, але беру з нього тільки зернятко, бо пшеничне зерно – мудре. Воно несе в собі знак роду і народу та береже його навечно. А (((решту зернят роздай людям. Хай засіють усю землю, і ти станеш найбагатшою людиною. Бо тільки те твоє, що ти віддав людям.

Виконав молодий хлібороб заповіт свого вчителя. Люди обнесли довкола землі пшеничне зернятко, і виріс колос-богатир. І народилися з одного зерняти мільйони пшеничних зерен, і в усьому світі зашуміли пшеничні поля (386 сл.).

Ярема Гоян

Виконай завдання.

1. Познач, як баба Олена пояснила Лесикові, чому без хліба в хаті темно.

А Тому що його випікають круглим, мов сонце, з давніх-давен.

Б Тому що хліб так само важливий для людей, як сонце.

В Тому що хлібина подібна до сонця.

2. Познач, як учинив мудрець, коли до нього зайшов голодний подорожній і попросив хліба.

А Він віддав останній кусень хліба, бо вчив людей ділитися останнім, що маєш.

Б У нього не було навіть скоринки, а лише єдина зернина, яку він віддав гостю.

В Мудрець навчив подорожнього, як із зернини виростити хліб.

3. Які мудрі поради дав мудрець подорожньому під час першої зустрічі? Пронумеруй у клітинках їхню послідовність.

- 1. Доглядай, поливай – через рік колосок виросте.
- 2. Зігрій зернята – і знову посій у землю.
- 3. Посади зернятко в землю.
- 4. Збери колосок, розітри в долоні.

4. Випиши з тексту речення, у якому зосереджено основну думку притчі.

5. Запиши, як ти розумієш слова мудреця: «Пшеничне зерно – мудре. Воно несе в собі знак роду і народу та береже його навечно» (4–5 речень).

Контрольна робота № 4

Варіант 1

Прочитай уважно текст.

ДРАКОНИ, ВПЕРЕД

Частина перша

1. Ботанік

Один хлопчик (звали його Михась) дуже любив рослини. Не собак, не котів, не хом'ячків, не папужок і навіть не акваріумних рибок, а саме рослини. Як на хлопця – трохи дивне захоплення, бо зазвичай лише дівчата панькаються з усілякими квіточками. Міг би грати у футбол чи відвідувати секцію карате... Але рослини? Ні, взагалі Михась був не проти поганяти з хлопцями м'яча, покататися на скейті чи посидіти перед монітором, але рослини – це зовсім інше...

А почалося все ось із чого. Якось узимку під час прибирання Михась знайшов за холодильником стару порепану цибулину і вже хотів було жбурнути її в смітник. Однак дідусь порадив покласти її у склянку з водою.

– Та з неї нічого не проросте – вона ж суха! – обурився хлопчик.

– То, може, поб'ємося об заклад? Я кажу, що проросте, – хитро усміхнувся дідусь.

– А я кажу – ні.

Михась програв, бо вже за три дні на сухій порепаній цибулині проклюнулися тоненькі зелені пір'їнки. За вікном лежав сніг, а в хлопця з'явилася його власна маленька весна. Звісно, не така вже й (дивина проростити цибулину, але Михась уперше спостерігав за народженням живої пір'їнки.

Тепер це була не просто зелена цибулина, а його особлива зелена цибулина. Щоранку він ретельно вимірював паросток лінійкою – на с

подовшав. Та якось сталося лихо: мама зрізала зелені пір'їнки й покришила в тарілку з борщем. На вигляд було дуже гарно і ((пахло смачно-пресмачно. Проте Михась страшенно обурився, відмовився від обіду і цілий вечір просидів у своїй кімнаті. З мамою він помирився лише наступного дня, коли вона принесла йому справжній горщик зі справжньою землею. Вони разом посіяли справжнє насіння, і мама пояснила, як про нього дбати. Невдовзі його кімната почала нагадувати джунглі.

Звідусіль з кількох горщиків тяглися стебла, усюди зеленіло листя, розпускалися пуп'янки. Тепер усі в їхній родині точно знали, що саме подарувати Михасеві на день народження – звісно ж, якусь рослину. Михасеві подобалося спостерігати, як із землі спочатку обережно вигулькують маленькі живі зелені пв'яшкки, потім довшають, розгортають листя, витягують стебла, а деякі з них навіть квітнуть. Тепер хлопець, де тільки міг, (((добував насіння, викопував і пересаджував паростки. Проте особливо його приваблювали рідкісні рослини.

У школі до нього міцно пристало прізвисько Ботанік. Хтось, можливо, образився б, бо так зазвичай дражнять зубрил, але Михасеві навіть подобалося, коли його називали Ботаніком. Для нього це означало одне – знавець рослин (389 сл.).

Катя Штанко

Виконай завдання.

1. Вибери, чим найбільше захоплювався Михась.

- А грою у футбол
- Б рослинами
- В катанням на скейті

2. Познач, із чого почалося захоплення Михася рослинами.

- А Хлопчик зацікавився рослинами тоді, як знайшов суху цибулину.

Б Відтоді, як він програв дідусеві спір, що цибулина взимку проросте.

В Захоплення хлопчика рослинами почалося із появою взимку зелених пір'інок на цибулині.

3. З'єднай стрілочками, які запитання можна поставити персонажам твору або його автору.

Чи варто було зрізати зелені пір'інки цибулі?

Ви називаєте Михася ботаніком шанобливо чи з насмішкою?

Михася приваблюють рідкісні рослини. Що ж він виростить?

• Учням у школі

• Автору

• Мамі

4. Запиши відповіді на запитання: чому Михася у школі називали Ботаніком та як він до цього ставився?

5. Чи хочеться тобі прочитати весь твір Каті Штанко з такою назвою й початком? Запиши свою відповідь і коротко поясни її (4–5 речень).

Контрольна робота № 4

Варіант 2

Прочитай уважно текст.

МАНДРИ ПО ДНУ МОРСЬКОМУ

Над усе Володя любить мандрувати. Хлібом його не годуй, тільки пусти в ліс, у поле... А почнуться літні канікули – він і туди гайне, куди навіть не кожен дорослий дістанеться. І повертається з повним рюкзаком. І камінці в ньому всякі, і черепашки, й коробочки з найрізноманітнішими взірцями ґрунтів.

– Навіщо тобі оте все? – не раз, бувало, допитувалася в нього мати, витрушуючи з рюкзака немудру всячину після чергового повернення Володі з походів.

Усе, що можна дізнатися про землю, на якій він живе, по якій повсякдень ходить, – усе хоче знати Володя. Щоб, як виросте, з певністю братися за діло, котре припало йому до душі ще змалку...

– То де, якими світами незаними гасав ти сьогодні, мандрівнику наш? – запитав якось батько, коли Володя стомлено опустив на підлогу свого нелегкого рюкзака.

– Ти й не повіриш, хоч і правду скажу, де був.

– Он як! А все ж? – зацікавився батько. А ще дужче Галинка – молодша Володина сестричка. Вона аж зіщулилася, аж дух затамувала.

– Ходив я, тату... по дну морському. Так-так! Не вірите? Тоді (самі подивіться. Що це таке, га? Цікаво?! Отож-бо!

У Галинки очі аж горять. Справді, що то? Вона хоч і не бачила справжнього моря, проте знала: воно велике-превелике і таке глибоке, що й дна не дістати... А він, Володя, навіть ходив по ньому... Ото дивина! Тим часом батько уважно розглядав якісь черепашки...

– Справді, – сказав він ((згодом, – це не річкові, а таки морські черепашки. Себто мушлі з них. А були ж

вони колись живі... Давно-давно! Багато мільйонів років тому. От і виходить, любий мій слідопите, що ми живемо зараз там, де колись дуже давно було море. О, це велика і прекрасна наука – про нашу землю. Зветься вона геологією. Вивчає ж геологія походження і будову землі, її природні багатства, що зветься корисними копалинами. Отже, Володя сам дійшов правильного висновку, що поверхня нашої землі не була завжди такою, якою ми бачимо її тепер... Земля повільно змінюється. Там, де колись було море, – тепер степи, ліси, навіть гори утворилися. А там, де були колись пустелі, – нині моря розлилися! Тільки (((вже не самі по собі, а люди їх створили. Отож – земля змінює своє лице не лише сама собі, а ще й люди їй допомагають (354 сл.).

Яків Михлик

Виконай завдання.

1. Познач, навіщо хлопчик збирав камінці, взірці ґрунтів, черепашки під час своїх мандрівок.

А Можливо, хлопчик збирав їх для колекції, щоб потім похвалитися друзям.

Б Володі подобалося все це збирати, бо він полюбляв незвідані місця.

В Він хотів дізнатися більше про землю. Це був матеріал для вивчення.

2. Познач, хто з членів родини найбільше захопився розповіддю Володі після чергової мандрівки.

А тато

Б молодша сестричка

В мама

3. Як Галинка виявляла свою зацікавленість розповіддю брата про мандрівку? Пронумеруй у клітинках послідовність змін її стану.

очі аж горіли

аж дух затамувала

аж зіщулилася

зацікавилася дужче від татка

Контрольна робота № 5

Варіант 1

Прочитай уважно текст.

ДОМОВИЧОК ПОВЕРТАЄТЬСЯ. НЕСПОДІВАНЕ ЗНАЙОМСТВО

Мама з Оксаночкою поправляла пензликом крило лебедя на картині.

– Оксю, ти ж – не мавпочка, я – не пальма! Не підбивай!.. Ай-ай-ай!!!

Чи то Оксанка таки підбила, й пензлик ненароком пробив полотно, чи то само по собі з-під лебединого крила раптом щось мигнуло додолу, і об паркет хряпнуло... яйце! А тут іще ззаду, в каміні, щось мовби зітхнуло чи шелеснуло. Перелякано озирнулись – нічого. До яйця повернулись – немає.

...Замість нього на підлозі охайно струшує з себе шкаралупи маленький патлатий чоловічок. Завбільшки з ляльки, у темному (як у нашій гімназії) костюмчику, при білій сорочині й краватці-«метелику». Такий щасливий!

– Ух, нарешті вирвався ж отого жакартиння! Нема гіршої долі, як жити без волі! – сміється.

– Що це було? – мама глянула на дірку в полотні й лушпайки на підлозі. – Фарба облущилась?

– Дарино! Што років не бачилиш!.. Нема ягоди понад малину, нема дівки понад Дарину!.. – задерши голову, милувався мамою чоловічок.

– Мамо, це – Барбі-ляля? – здивувалась (Оксюха.

– Ов, це Дарина – уже мама?! – сплеснув у долоні гість.

– Мамо, хто це? – і я нарешті спромоглася на слово.

– А хто ж, як не ми з Оксанкою?

– Агов, Даринко! Не впізнаєш? – домагався незнайомиць, задираючи голову і вимахуючи до мами шматком яєчної шкаралупи.

Вона нічого не помітила. ((Не почула!!!

– А ти, отже, Даринина штарша. Це, мабуть, Окшанка? – глянув ще й на сестричку. – Ніколи не мав шправи ж такими манюніми! Мама й дочки – ж одного дерева лишточки!

– Але хто ви? Звідки знаєте маму і нас? – присіли ми біля нього.

– Дожволяю жвертатиш на «ти»! – гість заклав рученята за спинку й діловито закрокував кімнатою. – Хіба Дарина вам не рожкажувала про мене? Я – Домовичок ж її дитинштва!

– Домовичок?! О, вона про вас... про тебе навіть книжку написала!

– Домовичок! Домовичок!!! – застрибала сестричка.

– Домовичок? – перепитала й мама, яка досі нічого не могла второпати. – Ні, це не може ((бути Домовичок! – дивувалася мама. – Я б його побачила!

– Ось він. Обережно! Не наступи!

– Він шепелявить? – не вірила. – Не вимовляє «ж» і «ш»?

– Якраз ці літери я жнову дуже чітко вимовляю! – буркнув чоловічок.

– Він, ріднесенький! – утішилася мама Дарина, коли я переказала їй ці слова (384 сл.).

Марина Павленко

Виконай завдання.

1. Вибери, від чийого імені ведеться розповідь у творі.

А Від імені Дарини.

Б Від імені Оксанки.

В Від імені старшої дочки Дарини.

2. Познач, чому мама сказала Оксанці: «Ти ж – не мавпочка, я – не пальма!».

А Оксанка підстрибувала біля мами, як мавпочка.

Б Дівчинка висіла на мамі, як мавпочка на пальмі.

В Оксанка смикала маму.

3. З'єднай стрілочками персонажа та слова, які йому належать.

Мама Дарина	•	• – Домовичок! Домовичок!!!
Оксанка	•	• – Мамо, хто це?
Старша донька	•	• – Він, ріднесенький!
Дарини		

4. Підкресли в тексті три вислови, якими Домовичок прикрашав своє мовлення. Запиши, які звуки Домовичок не вимовляв раніше та які звуки не вимовляє тепер.

У дитинстві мами Дарини Домовичок не вимовляв звуки _____. А тепер замість звуків _____ він почав вимовляти «ж» і «ш».

5. Спробуй передбачити, які пригоди чекають на маму та її доньок з поверненням Домовичка. Запиши 4–5 речень.

Контрольна робота № 5

Варіант 2

Прочитай уважно текст.

НЕЗВИЧАЙНІ ПРИГОДИ АЛІ В КРАЇНІ НЕДОЛАДІЇ

Розділ перший, у якому починаються чудеса

Аля грюкнула кімнатними дверима і притулила долоні до гарячих щік. Ой, як соромно! Як негарно все вийшло!

Ще місяць тому надумала вона вишити рушничка для бабусі, до її дня народження. І нитки підбрала, і рушничок білий знайшла, і навіть перший хрестик зробила. А потім їй перехотілося вишивати.

Вона відклала роботу й подумала: «Завтра дошию!». Назавтра часу в неї не знайшлося. А згодом вона й зовсім забула про вишивку. Їй навіть здалося, що рушничок давним-давно вишитий!

Тому, коли сьогодні всі поздоровляли бабусю, Аля була впевнена, що дарує рушничка з вишитими червоними півнями.

Бабуся розгорнула пакунок, і тут всі побачили біле полотно з маленьким хрестиком у куточку та лялечку червоних ниток.

– Що це? – здивувалася бабуся.

– Це... це... вишиваний рушничок... – ледве вимовила Аля і почервоніла, мов ті нитки.

А тато глянув на неї і стиха мовив:

– Ех ти!

І тоді Аля втекла до своєї кімнати. Ох, як негарно все вийшло!

Потроху дівчинка заспокоїлася. Вона (чекала, що за нею от-от хтось прийде, бо час сідати до святкового столу! Але ніхто не прийшов. Спочатку Алі стало нудно, а потім вона розсердилася. «То ви такі! – сказала вона

сама собі. – Ось візьму голку і навишиваю вам сто півників, щоб ви не думали!..»

– Цілих сто! – голосно промовила вона і затягла у ((голку червону нитку.

– Еге ж, точнісінько сто! – повторив раптом хтось за її спиною.

Аля обернулась і...

– Хто тут? – прошепотіла вона.

На плінтусі сидів маленький чоловічок у довгому, майже до п'ят, картатому піджаку з широкими кишенями. На голові в чоловічка червонів ковпачок. А на ногах у нього були величезні зелені черевики з червоними шнурівками.

Аля зацікавилась. А чоловічок поважно вишмагував з однієї кишені окуляри, з другої – якогось папірця і почав уважно читати, водячи по рядках вказівним пальцем.

– Так, так, усе правильно! – задоволено мовив він. – Сьогодні ця дівчинка не завершила соту справу. Якраз стільки, скільки потрібно, щоб...

Чоловічок не доказав, бо Аля вже (((встигла на той час отямитись. Вона хотіла накрити чоловічка долонькою, наче коника. Але він побачив занесену над собою руку – і вмить опинився на люстрі, забурмотів:

– Недо-роби! Недо-пиши! Недо-почни! Недо-лиши! І недо-їж! І недо-ший! І в Недо-ладію мерщій!

Тоді той чоловічок стрибнув на підлогу, тупнув ногою і зник! Раптом щось підхопило Алю, і вона миттю вилетіла у відчинене вікно... (390 сл.).

Галина Малик

Виконай завдання.

1. Вибери, чому так сталося, що Аля осоромилася сама і підвела своїх рідних у святковий для всіх день.

- А Дівчинка не мала часу вишити рушничок.
- Б Алін подарунок не сподобався бабусі.
- В Дівчинка звикла недоробляти розпочаті справи.

2. Познач, скільки справ устигла розпочати і недоробити Аля.

А небагато

Б сотню

В безліч

3. Пронумеруй у клітинках послідовність змін стану Алі.

Потроху заспокоїлася.

А потім вона розсердилася.

Спочатку Алі стало нудно.

Аля почервоніла від сорому.

Дівчинка зацікавилася.

4. Підкресли в тексті слова, які допомагають уявити надзвичайно маленького чоловічка, що з'явився в кімнаті Алі. Допиши пропущені слова в речення.

Чоловічок був одягнений у _____ ковпачок, довгий до _____ картатий піджачок та _____ зелені черевики з _____ шнурівкою.

5. Склади й запиши 4–5 речень про те, чому Аля потрапила не в якусь іншу країну, а в Недоладію.

Контрольна робота № 6

Варіант 1

Прочитай уважно текст.

МОМО

Розділ третій. Уявний шторм і справжня буря (уривок)

У куточку старого амфітеатру* оселилася маленька дівчинка Момо. До неї любили приходити діти. Відколи тут з'явилася Момо, вони навчилися цікаво гратися, вигадувати нові ігри.

Якось перед грозою кілька дітей сиділо на кам'яних сходах, чекаючи на Момо. Вона пішла трохи поблукати околицями.

– Краще піду додому, – сказала одна дівчинка, що прийшла сюди з маленькою сестричкою, – я боюся грому і блискавки.

– А вдома? – спитав хлопчик в окулярах. – Хіба ти не будеш боятися?

– Боятимусь, – зізналася дівчинка.

– Тоді ти можеш залишатися й тут, – порадив хлопчик.

Дівчинка кивнула головою. За хвилину вона озвалася:

– А Момо й зовсім, може, не прийде.

– Ну го й що? – втрутився до розмови інший хлопчик. – Ми однаково можемо гратися – і без Момо.

– Гаразд, а у що?

– Я й сам не знаю. У що-небудь.

– У що-небудь – це ні в що. Хто придумав – у що?

– Я, – сказав хлопчик з писклявим голосом. – Нехай оці руїни – це (буде наче великий корабель. І ми плив-

Амфітеатр (у Давній Греції і Давньому Римі) – відкрита кругла або напівкругла споруда для видовищ з ареною посередині, навколо якої уступаами розташовані місця для глядачів.

тимемо невідомими морями й зазнаватимемо пригод. Я – капітан, ти – перший штурман, а ти – дослідник природи, професор, бо в нас науково-дослідна експедиція. А решта всі – матроси.

– А ми, дівчатка, хто?

– Матроски. Це корабель майбутнього.

То був чудовий план! Та коли вони спробували гратися, то ((не могли по-справжньому ні в чому дійти згоди. Гра розладналася. Невдовзі вони знов усі сиділи на кам'яних сходах і чекали.

Аж ось надійшла Момо. Почалася гра.

Високо шумувала хвиля. Дослідницький корабель «Арго» безперешкодно йшов повним ходом уперед, до одного з південних коралових морів. Скільки й пам'ятають люди, жоден корабель досі ще не наважувався завернути в ці небезпечні води. Тут була сила-силенна обмілин, коралових рифів і морських страховищ. Та найстрашніше те, що тут панував «Вічний тайфун*» – смерч*, який ніколи не вщухав. Його шляхів не можна було передбачити. І все, що цей ураган раз упіймав у свої страховинні пазури, розтрощував на дрібнісінькі, мов сірнички, скіпки. Щоправда, корабель «Арго» був оснащений проти (((цього «мандрівного» смерчу. Він був зроблений з рідкісної блакитної сталі, вилитий з однієї брили, без жодних зварних швів.

А проте навряд чи інший капітан та інша команда матросів зважилися б на таку страшенну небезпеку. А капітан Гордон зважився! Гордо позирав він з капітанського містка на своїх досвідчених матросів і матросок (383 сл.).

Міхаель Енде

Переклад Євгенії Горевої

Тайфун – сильний вітер зі зливою, що виникає в тропічних широтах західної частини Тихого океану.

Смерч – повітряний вихор великої руйнівної сили, який виникає у грозовій хмарі й потім поширюється згори донизу у вигляді стовпа або хобота, захоплюючи пісок, воду і т. ін.

Виконай завдання.

1. Познач, хто вигадав гру в науково-дослідну експедицію.

А Момо

Б хлопчик з писклявим голосом

В дівчатка

2. Вибери, що було найнебезпечнішим у водах південного коралового моря, куди прямував корабель «Арго».

А Зустріч з морськими страховищами.

Б Коралові рифи та обмілини.

В Смерч «Вічний тайфун», який нікого не залишав живим.

3. Пронумеруй у клітинках послідовність дій дітей до початку справжньої гри.

Вирішили гратися самі, без Момо.

Діти сиділи на кам'яних сходах і чекали Момо.

Один хлопчик розробив план цікавої гри.

Розподілили ролі, але не дійшли ні в чому згоди й гра розладналася.

Прийшла Момо. Почалася гра.

Сиділи всі знову на кам'яних сходах і чекали.

4. Запиши, яке ім'я вибрав собі капітан корабля, і підкресли в тексті речення, яке пояснює цей вибір.

5. Поясни за змістом прочитаного своє розуміння назви розділу «Уявний шторм і справжня буря». Пояснення запиши (4–5 речень).

Контрольна робота № 6

Варіант 2

Прочитай уважно текст.

МОМО

Розділ третій. Уявний шторм і справжня буря (уривок)

Діти захопилися грою. Вони уявляли себе на кораблі «Арго», який прямує до одного з південних коралових морів.

Метою експедиції було знайти причини руйнівного «Мандрівного тайфуну*» й, по змозі, усунути їх, щоб це море стало доступне й для інших кораблів.

Та поки що всюди панувала тиша.

Аж ось на кораблі помітили «Мандрівний смерч*», який шалено мчав просто на «Арго». Перша могутня хвиля вхопила сталевий корабель, підкинула його вгору, перекинула набік і жбурнула у водяну яму. Проте спокійно віддавав накази капітан. Усі лишалися на своїх місцях.

Реве ураган!

Та ось «Арго» прорвався до центру смерчу. Ой, і що ж побачила команда! На поверхні моря витанцьовував якийсь велетенський. Він вертівся, мов дзиґа.

– Це Шум-Шум гуміластикум! – у захваті вигукнув професор, притримуючи рукою окуляри.

– Що воно таке? – запитували члени експедиції.

– Дайте поки що професорові спокійно поміркувати, – заспокоювала їх асистентка Сара. – Ця дзиґа, можливо, має вік понад мільярд років. Екземпляр таких розмірів, мабуть, єдиний у своєму роді.

Тайфун – сильний вітер зі зливою, що виникає в тропічних широтах західної частини Тихого океану.

Смерч – повітряний вихор великої руйнівної сили, який виникає у грозовій хмарі й потім поширюється згори донизу у вигляді стовпа або хобота, захоплюючи пісок.

– А як цю штуку (вгамувати? – запитав капітан. –
Ось ми її зараз обстріляємо, тоді й побачимо, що буде.

– Лишенько! – залентував професор. – Обстрілювати єдиний екземпляр Шум-Шума гуміластикума!

Сліпучий промінь ринув на Шум-Шума, але шалений вихор ухопив його й відкинув геть. Здавалося, що експедиція має скінчитися нічим.

Тієї миті хтось смикнув професора за рукав. То була прекрасна тубілка* Момо.

– Малумба! – сказала ((вона, підбадьорливо жестикулюючи.

– Що вона хоче? – поцікавився штурман.

– Вона каже, що в її народу є одна прадавня пісня, яка може приспати «Мандрівний смерч».

– Сміх та й годі! – буркнув Дон Мелу. – Колискова пісенька для урагану!

– Треба спробувати, – вирішив капітан.

Момо зараз же заспівала вкрай незвичайну пісню, у якій раз у раз повторювалися кілька звуків. Усі підспівували. І справді – сталося те, у що ніхто не вірив! Велетенська дзиґа стала тонуть.

– Люди, – сказав капітан Гордон, вдячно поглянувши на кожного. – Це зробили ми всі разом! Я пишаюся вами!

– Здається, – сказала дівчинка, – дощ ішов насправді, бо я змокла до рубчика.

Гроза таки була й тим часом перейшла.

Діти ще (((трохи погомоніли й розійшлися, бо треба було піти додому обсушитись. Тільки один з усіх не дуже був задоволений фіналом гри – хлопець в окулярах. Прощаючись, він сказав Момо:

– Шкода, що ми потопили цього Шум-Шума гуміластикума. Останній у своєму роді екземпляр! Я б так хотів вивчити його трохи краще!

Тубілка – уродженка й корінна жителька віддаленої від центрів місцевості або країни.

Та в одному всі сходилися: ніде не пограєшся так добре, як у Момо (389 сл.).

Міхаель Енде

Переклад Євгенії Горевої

Виконай завдання.

1. Вибери, що було метою експедиції в уяві дітей.

- А Вивчити коралові рифи небезпечного для плавання моря та підводних мешканців.
- Б Визначити причини руйнівного смерчу на морі та зробити його безпечним для кораблів.
- В Вивчити південне коралове море, у яке боявся заходити будь-який корабель.

2. Познач продовження речення.

Експедицію було завершено успішно, адже...

- А всі її учасники були задоволені своїми діями та одне одним.
- Б команда потопила Шум-Шума, що бушував на морі, дружно проспівавши пісеньку Момо.
- В виявили причину смерчу – велетня, що вертівся в центрі повітряного вихору.

3. Пронумеруй у клітинках послідовність слів дітей, які підтверджують їхнє захоплення грою.

– Люди, / сказав капітан Гордон, вдячно поглянувши на кожного. – Це зробили ми всі разом! Я пишаюся вами!

– Це Шум-Шум гуміластикум! – у захваті вигукнув професор.

Момо заспівала вкрай незвичайну пісню. Усі підспівували.

– Лишенько! – залементував професор. – Обстрілювати єдиний екземпляр Шум-Шума гуміластикума!

– Здається, – сказала Момо, – дощ ішов насправді, бо я змокла до рубчика.

– Як же вгамувати цю штуку? Ось ми її зараз обстріляємо!

4. Якими словами закінчилася гра? Підкресли їх у тексті. Запиши, яку роль у грі виконував хлопчик, що хотів би краще вивчити Шум-Шума.

5. Якій грі ти віддаєш перевагу: на зразок описаної у творі чи комп'ютерній? Запиши свою відповідь і поясни її (4–5 речень).

Контрольна робота № 7

Варіант 1

Прочитай уважно текст.

ЖИТТЯ ТА ПРИГОДИ САНТА-КЛАУСА

Повість-казка

Розділ другий. Дитя лісу

Колись, у давні-предавні часи у величній Дикій Пущі жила лісова німфа* Нецилія. Вона доводилася близькою родичкою славетній Королеві Журлайні, а мешкала в альтанці*, що стояла в тіні тисячолітнього дуба. Раз на рік, коли на гіллі народжуються молоді пуп'янки, Нецилія мала подавати Королеві Журлайні золоту чашу великого Ака. Королева, побажавши процвітання своєму пралісу, відпивала з дорогоцінної посудини.

Ніхто із сестер Нецилії не думав, не гадав, що цю безтурботну лісову німфу зможе коли-небудь огорнути туга. Однак через багато років їй захотілося змінити своє життя так, як іншим лісовим німфам навіть уві сні не снилося. І якби не Лісовий Закон, вона б так і вчинила: махнула б геґ на все рукою та й подалася собі світ за очі – шукати цікавих пригод.

Поки красуня Нецилія отак сумувала, до Дикої Пущі завітав сам Лісовий Господар – великий Ак.

– Сьогодні ввечері, – розповідав Ак, – я прийшов на узлісся Дикої Пущі й почув плач людського дитяти. Я придивився: і справді, (на траві біля узлісся лежало безпорадне немовля. А за кілька кроків від нього при- чаїлася левиця.

Німфа – другорядне божество в давньогрецькій міфології; мешкали німфи в печерах, лісах, полях, горах, річках і джерелах, уособлювали сили та явища природи.

Альтанка – покрита зверху легка будівля в саду, парку і т. ін. для відпочинку й захисту від сонця.

– І що ж ти зробив? – затамувавши подих, запитала Королева.

– Я наказав левиці нагодувати малюка своїм молоком, І загадав, аби вона переказала по всьому лісу, що ніхто не сміє кривдити це немовля.

Нецилія відчула, як у ній наростає ((якась незбагненна рішучість. А через якусь мить вона непомітно кудись щезла. Їй страх як хотілося побачити немовля, про яке розповідав великий Ак. Безсмертні нічогісінько не знають про дітей з тієї простої причини, що самі вони приходять у світ уже дорослими. Визираючи з-за дерев, Нецилія нарешті помітила малюка.

Вона нечутно підійшла до нього, присіла на траву. Її довга мантія* кольору трояндових пелюсток розкинулася довкола неї, наче невагома павутинка. На вродливому обличчі німфи проступили і цікавість, і подив, але найбільше було в ньому щирого, по-жіночому ніжного жалю. Німфа дивилася на малюка, а він прокинувся, розплющив оченята, усміхнувся, простягнув до неї пухкі рученята... І вже за мить Нецилія, пригортаючи малюка, покvapно поверталася (((лісовими стежками.

Наступного дня біля альтанки Нецилії яблуку ніде було впасти від охочих поглянути на людське немовля. Щедро лилися похвали німф на адресу доброго Ака, котрий дозволив Нецилії залишити дитя. Навіть Журлайна прийшла сюди.

– Нециліє, а як ми його назвемо? – поцікавилася Королева.

– Назвімо його Клаусом, – запропонувала Нецилія, – тобто «малюком» (387 сл.).

Ліман Френк Баум

Переклад з англійської Анатолія Сагана

Мантія – широкий, спадаючий до землі одяг, що надівається поверх іншого плаття.

Виконай завдання.

1. Вибери, що трапилося з Нецилією, красунею німфою.

А Їй набридло служити Королеві Журлайні.

Б Нециля мріяла більше дізнатися про світ.

В Лісовій красуні захотілося цікавих пригод.

2. Познач, що змусило Нецилію піти до малюка.

А Бажання допомогти йому, захистити дитинча.

Б Їй дуже хотілося побачити немовля, адже вона нічого не знала про дітей.

В Німфі хотілося забрати собі малюка.

3. Пронумеруй у клітинках послідовність зміни почуттів Нецилії, коли вона дивилася на маля.

щирий, ніжний жаль

пригорнула до себе дитинча

цікавість

подив

4. Запиши, як ти розумієш значення вислову «яблуку ніде впасти».

5. Запиши за поданою частиною твору кілька ознак, які визначають його як повість-казку.

Контрольна робота № 7

Варіант 2

Прочитай уважно текст.

ЖИТТЯ ТА ПРИГОДИ САНТА-КЛАУСА

Повість-казка

Розділ сьомий. Клаус покидає Дику Пущу

Якось, повертаючись із мандрів, Лісовий Господар завітав у Дику Пущу. Про малюка, котрого з його дозволу всиновила Нецилія, Ак згадав аж тоді, коли побачив широкоплечого ставного юнака.

Ак тихенько підкликав Клауса до себе й промовив:
– Я вирушаю в далеку подорож і беру тебе з собою.

Клаус зрадів, почувши це. Коли вони вийшли на невеличку лісову галявину, Лісовий Господар сказав Клаусові:

– Схопись рукою за мій пояс, і хай там що, не відпускай його, бо ми полетимо попід самими хмарами. Ми політаємо над світом, і ти побачиш там краї, населені людьми, до яких і сам належиш.

За мить юнак відчув, як вони стрімко несуться високо над землею. Невдовзі Ак призупинив свій політ, спустився на землю, і вони опинилися просто на міській вулиці.

– Поки ти тримаєшся за мій пояс, – сказав Господар Усіх Лісів, – ніхто з людей тебе не бачить. А якщо відпустиш, то навіки розпрощаєшся зі мною і Дикою Пущею.

Клаус тільки міцніше (схопився за пояс. Він пильно вдивлявся в обличчя людей, що чудернацьким хороводом пролітали перед ним: сумні й веселі, легковажні й серйозні, добродушні й приємні. Та найбільше йому сподобалися діти. Спочатку Клаус позирав на них із цікавістю, потім – з радістю, а насамкінець уже просто обожнював цих маленьких істот.

– Дитинство – найбезтурботніша пора у житті ((людини, – сказав Ак.

– Усі діти гарні та привабливі, – замріяно промовив Клаус.

– Поки вони залишаються дітьми – так, – охоче погодився Ак. – От минуть роки, і тоді ці діти зрозуміють, що життя – це боротьба й вічні клопоти.

Клаус трохи помовчав, а тоді запитав:

– Як трапилося так, що я виріс у лісі?

Тоді Ак розповів Клаусові і про те, як людське немовля покинули побіля лісу, і про те, як добра німфа Нецилія врятувала його від загибелі, і про те, як він ріс під її опікою та став улюбленцем усіх безсмертних.

Вони побували в багатьох селах і містечках, розкиданих у найрізноманітніших куточках світу. І де б (((вони не були, Клаус ніде не залишався байдужим до дітей. Хлопцеві запали в душу Акові слова про те, що й він, Клаус, був колись безпорадним немовлям. Тепер йому над усе хотілося допомагати малим дітям.

– А щоб тобі гаразд велося в усіх твоїх починаннях, ті сили, якими ти обдарований тепер, також залишаться з тобою, – сказав Ак (388 сл.).

Ліман Френк Баум

Переклад з англійської *Анатолія Сагана*

Виконай завдання.

1. Познач, хто такий Ак.

- А господар Усіх Лісів
- Б господар світу
- В господар природи

2. Познач, що вирішив зробити Ак для Клауса.

- А Політати з ним над світом.
- Б Показати, де і як живуть люди, до яких належить Клаус.
- В Показати Клаусові весь світ, якого він ще не бачив.

3. З'єднай стрілочками початок речення та його продовження.

Дитинство –	•	• усі обдарування залишаться з тобою.
Життя –	•	• найбезтурботніша пора у житті людини.
А щоб тобі гаразд велося,	•	• це боротьба й вічні клопоти.

4. Чому Клаус ніде не залишався байдужим до малюків? Чого він прагнув? Допиши речення про це.

Клаусу запали в душу слова Ака про те, що й він був колись _____

Тепер йому над усе хотілося _____

5. Запиши своє пояснення того, яким чином Клаус, людське дитя, став безсмертним (4–5 речень).

Контрольна робота № 8

Варіант 1

Прочитай уважно текст.

ДИВНІ ХИМЕРИКИ, АБО ТАЄМНИЦЯ СТАРОВИННОЇ СКРИНЬКИ

Розділ 2

Наступного дня тато з мамою до міста поїхали. А Ляля, як і зазвичай, залишилася у бабці на Різдвяні свята.

Протягом дня бабуся навідували сусіди, а ввечері Ляля з бабусяю пішли на вечерю до родини Колодіїв.

Ляля витьохкувала колядку біля порогу хати Колодіїв. Співала якомога старанніше, але кутиком ока до вітальні поглядала, бо там її найкращі друзі: Славко, Костик та мала Натуся реготали з неї, за животи тримаючись. А чого його реготати?

Хлопці були справжніми бешкетниками, тож Ляля, приїжджаючи на канікули, бралася за їхнє виховання. Проте козакки не дуже піддавалися.

Ляля, отримавши від вусатого дядька Юрка за колядку повну пригорщу цукерок, побігла до вітальні. Ото радості! У вітальні на всіх уже чекав святково накритий стіл. Чого там тільки не було: і вареники з різноманітними начинками, і пиріжки, і пампушки, і риба, і юшка, й узвар.

За мить у вітальні з'явилася тітка Олеся з великою глиняною мискою в руках. Тітка поставила миску на святковий стіл, котрий за традицією вистелила (соломою та накрила накрохмаленою білою скатертиною. Усі сіли до столу. Дядько Юрко сказав молитву, потім узяв свою улюблену дерев'яну ложку, набрав запашної куті й – підкинув до стелі. Хлопці зареготали.

– Цитьте! От невиховані! Вчиш вас, вчиш... – тихо зупинила їх тітка Олеся. – То ж на урожай!

У Колодіїв вірили, що коли кутя прилипне ((до стелі, то урожай буде щедрим і багатим.

– Ух! – вигукнув дядько Юрко, милуючися прилиплою до стелі пшеницею. – Матимемо, що збирати восени!

Господарі радо всміхнулися.

– Налітай, командо, – глянув дядько Юрко на хлопців і, перевівши погляд на Лялю та бабусю Марію, додав: – І вас, гості дорогі, прошу до вечері!

Діти наминали смакоти за обидві щоки, а дорослі, куштуючи святкових страв, провадили між собою розмову: про врожаї, традиції та сімейний затишок. Ляля хоч і смакувала варениками та пампушками, а все ж і до розмови дорослих дослухалася. Усе їй було цікаво. Почула Ляля, як тітка Олеся кутю за родинною традицією готувала (виймала з печі готову пшеницю, знімала з неї (((пропечену шкірочку й курей нею годувала, аби яйця несли та добробут приносили). Бабця Марія розповідала, що було б дуже гарно худобу пшеницею пригостити, а самому до хати йти, бо тварини під час Різдва мовою людською говорять. Але те заборонено підслуховувати.

Слухала Ляля, і така їй цікавість узяла, що вже й про смаколики вона забула та ложку покинула (390 сл.).

Оксана Луцевська

Виконай завдання.

1. Познач, як колядувала Ляля біля порогу хати Колодіїв.

А голосно співала

Б витьохкувала колядку

В дзвінко промовляла слова колядки

2. Вибери, чому Ляля забула про смачну їжу під час святкової вечері й навіть ложку покинула.

А Вона вже посмакувала варениками і пампушками.

Б Ляля заслухалася розповіддю дорослих про народні традиції.

В Вона не могла одночасно їсти смаколики й слухати розмови дорослих.

3. Як починалася святкова вечеря в сім'ї Колодіїв? Пронумеруй у клітинках послідовність подій.

Усі сіли до столу.

Вона поставила миску з кутею на святковий стіл, вистелений соломкою та накритий накрохмаленою білою скатертиною.

Пшениця прилипла до стелі – на щедрий урожай.

Дядько Юрко сказав молитву.

Господиня принесла кутю в глиняній мисці.

Потім у дерев'яну ложку набрав запашної куті й – підкинув до стелі.

4. Запиши, як ти розумієш ужиті в тексті вислови: «витьохкувала колядку», «наминали смакоту за обидві щоки».

5. Вибери одного персонажа з прочитаної частини твору й напиши про нього (4–5 речень): який він (вона), вік, характер, поведінка тощо.

Контрольна робота № 8

Варіант 2

Прочитай уважно текст.

ДРУГ

(Скорочено)

На день народження Андрійкові подарували велосипед. Ну точнісінько такий самий, який вони з батьком напередодні розглядали в універмазі. Тільки тоді Андрійко й гадки не мав, що то вони насправді вибирали. Після оглядин він неохоче притулив велосипед до купи інших, зітхнув і всю дорогу мовчав – так шкода було розлучатися зі срібноногим красенем.

І ось велосипед став перед своїм господарем.

Як мухи на мед, злетілись у дворі дітлахи подивитися на новий Андрійків велосипед. Нарешті він неквапливо вмотивувався на сидінні й закружляв по подвір'ю. Під'їхав до хлопців і пружно зіскочив.

Першим до нього підійшов Бориско і по-хазяйськи поклав руки на руль.

– Дай пробіжуся.

Андрійко знав Бориска давно. Той був грубуватий, задирливий – ні перед ким не спасує. А ще він краще за всіх ходив на лижах. І тому кожен із хлопчаків хотів потрапити в коло його друзів. І Андрійко теж.

– На, катайся, – із якоюсь прихованою радістю випустив Андрійко з рук велосипед.

Відтоді вони подружили. Бориско їздив напрочуд спритно. Андрійко щиро пишався своїм (новим другом).

Якось надвечір, коли вони каталися у дворі, Бориско несподівано сказав:

– Не подобається мені у дворі... Тут і розвернутися немає де. Гайда на дорогу, до пустиря.

– Далеко, – ухильно відповів Андрійко і крадькома поглянув на свої вікна.

– Хіба то далеко.

Бориско так поблажливо глянув на друга, що той не міг більше опиратися. ((

– Їдь ти, а потім я, – запропонував Бориско. – Доїдеш до пустиря і назад.

Андрійко вже відкатався і йшов вулицею, а Бориско їхав. І раптом пронизливий вереск машини... Від жаху Андрійко ввібрав голову в плечі. Ще мить і машина вдарилася у заднє колесо велосипеда, який саме робив стрімкий поворот, а Бориско від поштовху полетів на асфальт.

Що було потім – Андрійко згадував, наче сон. Вони стояли посеред вулиці, звідкілясь позбігалися люди, вимахували руками, галасували. Коли минувся переляк, Андрійко почав розглядати свого понівеченого велосипеда. Він стримував сльози, але вони по-зрадницькому наvertsалися на очі.

– Думаєш мені не страшно? – тихо вимовив Бориско. – Знаєш, як коліно болить..

Андрійко співчутливо закивав головою.

Батькові (((Андрійко сказав, що з гірки впав. На тиждень йому заборонили гуляти у дворі.

Час минав повільно...

І ось, нарешті, він побачив Бориска в гурті хлопців. Щиро всміхаючись, попрямував до нього. Але Бориско якось коротко кивнув йому й одвернувся.

Одного дня Андрійко побачив із свого вікна, як Бориско надував нового футбольного м'яча малого Кузьми.

Кузьма був щасливий, що придбав собі друга... Андрійко відійшов од вікна (390 сл.).

За Олегом Буценом

Виконай завдання.

1. Познач жанр прочитаного твору.

А казка

Б оповідання

В повість

2. Познач, як названо у творі велосипед.

- А золоторогий красень
- Б срібний красень
- В срібнорогий красень

3. З'єднай стрілочками персонажа та його ставлення до друга.

Андрійко •	• був щасливий, що придбав собі друга.
Бориско •	• щиро пишався своїм новим другом.
Кузьма •	• кивнув і одвернувся.

4. Запиши, як ти розумієш ужиті в тексті вислови: «злетілись, як мухи на мед», «і гадки не мав».

5. Яким був Андрійко? Чи був він справжнім другом Борискові? Запиши свої думки з цього приводу, поясни їх (4–5 речень).
